

УДК 338.982:351.745.7

Запотоцький Андрій Петрович –
кандидат юридичних наук,
проректор Національної академії
внутрішніх справ;
Вязмікін Сергій Анатолійович –
заступник начальника Департаменту
захисту економіки Національної
поліції України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Висвітлено питання щодо визначення нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, зокрема створення власних систем економічного аналізу в діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції України.

Ключові слова: злочини у сфері економіки; інформаційно-аналітичне забезпечення; система економічного аналізу.

Міжнародний досвід превентивних заходів, які застосовуються сучасними правоохоронними інституціями, свідчить, що ключовими інструментами забезпечення національної безпеки в правоохоронній сфері є визначення нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки.

У ст. 25–27 Закону України «Про національну поліцію» визначено: а) поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність суто для реалізації власних повноважень; б) наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що належать до єдиної інформаційної системи МВС України; в) має безпосередній оперативний доступ до інформації та

інформаційних ресурсів інших органів державної влади за умов обов'язкового дотримання Закону України «Про захист персональних даних» [1].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 830, було утворено юридичну особу публічного права – Департамент захисту економіки Національної поліції України (ДЗЕ НПУ) як міжрегіональний територіальний орган Національної поліції з вертикальним підпорядкуванням, на який покладено функції протидії злочинності у сфері економіки.

Структурна побудова новоствореного Департаменту передбачає повністю вертикальне підпорядкування та суттєве збільшення практичної складової. Головною функцією визначено безпосереднє здійснення оперативно-розшукових заходів стосовно документування та викриття злочинів економічного спрямування.

Нині всі територіальні підрозділи виведено з підпорядкування начальників головних управлінь Національної поліції та їхніх територіальних підрозділів. Таке рішення було прийнято з огляду на те, що територіальні підрозділи в областях, на які покладалися функції протидії злочинності у сфері економіки й боротьби з корупцією, опосередковано залежали від органів місцевої влади в контексті вирішення соціально-побутових питань, матеріально-технічного забезпечення, надання різноманітних послуг на пільгових умовах, використання родинних зв'язків, що зумовлювало певні корупційні ризики та не давало змоги повною мірою забезпечити ефективну протидію корупції.

До компетенції ДЗЕ НПУ належить виявлення 86 складів злочинів економічного спрямування в 65 галузях і сферах економіки, основними з яких є запобігання розкраданню державних коштів, викриття злочинів у найбільш вразливих щодо злочинних посягань галузях економіки, зокрема паливно-енергетичному й агропромислового комплексів, сфері надкористування, земельних відносин, зовнішньоекономічної та банківської діяльності, протидії кримінальній та адміністративній корупції, а також боротьби з хабарництвом [2].

Отже, виникає необхідність розроблення нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, зокрема створення власних систем

економічного аналізу в діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції України. Свою позицію щодо протидії злочинам у сфері економіки висловили чимало науковців, серед яких К. В. Антонов, В. І. Василичук, В. П. Захаров, О. Є. Користін, М. А. Погорецький, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. Водночас на цей час публікації у фахових виданнях щодо розробки нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки висвітлено недостатньо, що потребує подальшого аналізу.

Метою підготування пропонованої увазі статті є розкриття нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, зокрема створення власних систем економічного аналізу в діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції України.

Запровадження нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, передусім створення власних систем економічного аналізу в діяльності Департаменту захисту економіки Національної поліції України, слід розглядати як перспективний напрям із реалізації компонентів, пов'язаних із проведенням досліджень щодо нових тенденцій і викликів у цій сфері з урахуванням нових загроз, пов'язаних із військовою агресією Російської Федерації проти України [3, с. 22].

Як свідчить аналіз дослідження, ДЗЕ НПУ загалом готовий до впровадження нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки.

Проте необхідно звернути увагу на такі аспекти сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки.

1. Незважаючи на те, що впроваджені методи аналізу щодо протидії злочинам у сфері економіки дали змогу сформувати в ДЗЕ НПУ готовність до впровадження систем економічного аналізу, актуальним питанням залишається відсутність нормативного врегулювання цієї сфери, що потребує вирішення на етапі впровадження цих систем.

2. Наявний понятійний апарат у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення ДЗЕ НПУ дає змогу на

початковому етапі реалізувати окремі завдання систем економічного аналізу. Водночас він потребує коригування з урахуванням кращої європейської практики, нормативного закріплення, сприйняття посадовими особами МВС України, національної поліції та інших правоохоронних органів, прокуратурою та судами. Це вкрай необхідно, особливо з огляду на потребу вдосконалення правоохоронної діяльності, підвищення ефективності та забезпечення своєчасного реагування на сучасні виклики й загрози [4].

3. Оскільки проблема протидії злочинам у сфері економіки може мати транснаціональний (транскордонний) характер, використання в службовій діяльності ДЗЕ НПУ переважно можливостей інформаційно-пошукових систем (ІПС) органів внутрішніх справ України може забезпечити здійснення економічного аналізу лише на етапі впровадження.

4. Як свідчить аналіз практики, серед проблемних питань, що потребують вирішення, можна зазначити такі:

обмеженість безпосереднього доступу ДЗЕ до наявних у державі інформаційних ресурсів, зокрема інформаційних систем Державного казначейства, Державної фіскальної служби та інших компетентних державних органів;

відсутність регулярного обміну інформацією та комунікаційних зв'язків на національному та міжнародному рівнях і, як наслідок, неповна інформація щодо проблеми протидії злочинам у сфері економіки;

недосконалість механізму формування вихідних даних для прийняття управлінських рішень та відсутність сучасних відеопрезентаційних комплексів з аналітичною системою підтримки прийняття управлінських рішень, що надалі може негативно впливати на обмін інформацією з територіальними підрозділами Національної поліції;

обмежені можливості щодо збереження інформації та постійне збільшення операцій її введення-виведення в межах доступу клієнтів до інформації, що в перспективі може призвести до сповільнення в роботі з наявними банками даних, або взагалі зробити їх недоступними, що спричинить утрату інформації. До того ж, слід ураховувати, що з упровадженням систем

економічного аналізу потоки інформації суттєво збільшаться, а бази даних аналітичної інформації (результати аналітичних досліджень на всіх рівнях управління) з набором певних функціональних можливостей для їх раціонального застосування (програмних продуктів) необхідно буде створювати на основі наявної платформи, забезпечуючи їх сумісність;

відсутність відомчої системи оцінки достовірності інформації. Так, суттєвою проблемою може стати накопичення значної кількості інформації з досить низьким рівнем достовірності, а отже, її негативний вплив на результати оперативного економічного аналізу.

5. Наявна в ДЗЕ аналітична вертикаль і структура оперативно-аналітичного відділу загалом дає змогу виконувати завдання економічного аналізу. Водночас реалізацію завдань економічного аналізу буде ускладнено з огляду на специфіку його проведення, що може призвести до покладання на аналітиків не притаманних економічному аналізу завдань і зниженню його ефективності [5, с. 29].

Зважаючи на вищезазначене, на нашу думку, можна констатувати можливість таких наслідків:

зниження якості аналітичних продуктів та оперативного економічного аналізу, а також неоднозначне тлумачення його результатів;

негативний вплив недостовірної (неякісної) інформації на процес прийняття рішень;

інформаційне перевантаження аналітиків, які будуть не здатні ефективно реагувати на всю інформацію;

конфлікти між структурними підрозділами в системі ДЗЕ.

Як свідчить аналіз дослідження, на цей час виділення спеціалізованих автоматизованих робочих місць аналітиків у ДЗЕ НПУ не передбачено. Оснащення аналітичних підрозділів комп'ютерною технікою здійснюється з огляду на її наявність і можливість міністерства, які, зважаючи на обмежене фінансування, є явно недостатніми.

Відсутність норм належного обладнання робочого місця аналітика та недостатнє матеріально-технічне забезпечення не дають змоги використовувати повною мірою потенціал аналітиків

та в майбутньому може призвести до втрати комунікаційних зв'язків у системі інформаційно-аналітичного забезпечення. Водночас слід урахувати, що наявна в ДЗЕ комп'ютерна техніка може використовуватися суто для обробки незначного масиву інформації в базах даних, що обмежує можливості їх використання в кримінальному аналізі [3, с. 41].

6. Програмне забезпечення, що використовується в ДЗЕ, дає змогу виконувати завдання економічного аналізу. Проте відсутність спеціалізованих програмних продуктів для проведення мозкових штурмів (складання ментальних карт), обробки графічної та відеоінформації та інформаційних масивів суттєво впливає на якість аналітичних продуктів.

На нашу думку, вирішити завдання щодо оперативного економічного аналізу неможливо без автоматизації процесу роботи з кримінальною інформацією, масивами даних тощо. У більшості країн ЄС та інших країнах цю проблему розв'язують шляхом застосування спеціалізованого програмного забезпечення, наприклад i2 (Analyst'sNotebook).

7. Відсутність системи як базової підготовки у сфері інформаційно-аналітичної діяльності, так і спеціалізованої підготовки аналітиків найближчим часом може призвести до зниження рівня кадрового забезпечення аналітичних підрозділів [6, с. 88].

Як свідчить аналіз дослідження, ДЗЕ НПУ здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва Національної поліції України та органів державної влади про стан вирішення питань, що належать до компетенції Департаменту.

З метою реалізації цього завдання співробітники підрозділів захисту економіки Національної поліції України аналізують стан економічної злочинності, чинники, що їх зумовлюють, прогнозують криміногенну ситуацію в соціально-економічній сфері держави та окремих її регіонах; розробляють і вносять пропозиції керівництву Національної поліції України щодо організації діяльності підрозділів захисту економіки; взаємодіють зі структурними підрозділами Національної поліції України, іншими органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями, зокрема громадськими, а також із

правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями щодо вирішення питань боротьби зі злочинністю; аналізують ефективність використання сил, засобів та оперативно-пошукових обліків, визначають ключові напрями й тактику оперативно-розшукової діяльності, пов'язаної з виявленням злочинів у сфері економіки, а також розробляють на цій основі пропозиції керівництву Національної поліції України щодо підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності. Отже, розробку нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, зокрема створення власних систем економічного аналізу та аналізу ризиків, можна вважати еволюційним кроком на шляху до реалізації цих завдань [2].

Підбиваючи підсумки, можна констатувати, що з метою впровадження системи нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам у сфері економіки, передусім створення власних систем економічного аналізу в діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції України, доцільно було б: а) ужити комплекс заходів щодо нормативно-правового врегулювання впровадження систем економічного аналізу; б) здійснити організаційні зміни в інформаційно-аналітичній вертикалі; в) ужити заходів щодо організації підготовки офіцерів-аналітиків, їх підбору та кадрового супроводу; г) удосконалити систему обміну інформацією щодо протидії злочинам у сфері економіки; д) поліпшити матеріально-технічне забезпечення підрозділів економічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/257729>. – Назва з екрана.
2. Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовт. 2015 р. № 830. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd>. – Назва з екрана.

3. Правові засади діяльності суб'єктів державного контролю у сфері протидії економічній злочинності : наук.-метод. посіб. / Васи́линчук В. І., Хі́бовський В. Е., Ники́форчук Д. Й. та ін. – Севастополь : Тимченко, 2009. – 71 с.

4. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України ; Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовт. 2014 р. № 1118-р.

5. Проведення аналізу криміногенної ситуації та оперативної обстановки у сфері протидії економічній злочинності : навч. посіб. / Васи́линчук В. І., Ники́форчук Д. Й., Скалозуб Л. П. та ін. – Львів : Піраміда, 2008. – 60 с.

6. Розвиток системи кримінального аналізу та аналізу ризиків, сумісної зі стандартами ЄС в структурах правоохоронних органів України, які протидіють злочинам, що пов'язані з торгівлею людьми. – Київ : ДБЗПТЛ МВС України, 2015. – 92 с.
